

УДК 339.9

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-6>**Нагорічна О.С.**

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора інституту з наукової та організаційної роботи –
начальник Науково-дослідного центру митної справи
Науково-дослідного інституту фіскальної політики УДФСУ*

Слободян В.В.

*молодший науковий співробітник
Науково-дослідного центру митної справи
Науково-дослідного інституту фіскальної політики УДФСУ*

Nagorichna Olga

*Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Deputy Director of the Institute for Scientific and Organizational Work -
Head of the Customs Research Center
of the Fiscal Policy Research Institute
of the State Fiscal Service of Ukraine*

Slobodian Viktoria

*Junior Research Fellow
Customs Research Center
of the Fiscal Policy Research Institute
of the State Fiscal Service of Ukraine*

ОСНОВНІ ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ У МИТНІЙ СПРАВІ

MAIN FORMS OF INTERNATIONAL COOPERATION OF UKRAINE IN CUSTOMS

АНОТАЦІЯ

Участь України в міжнародному співробітництві з питань державної митної справи є складовою частиною зовнішньо-політичної діяльності. Активне реформування системи митних органів України та зміни законодавства у митній справі в умовах євроінтеграційних процесів вимагають проведення сучасного дослідження питання участі митних органів нашої країни в міжнародному співробітництві. Тому у статті досліджено сутність міжнародного співробітництва та основні його форми, а також розглянуто питання щодо участі України в основних міжнародних організаціях, що стало основним стимулом для її приєднання до міжнародних договорів у сфері спрощення та гармонізації національних митних процедур.

Ключові слова: митна справа, міжнародне співробітництво у митній справі, форми міжнародного співробітництва, міжнародні організації, міжнародні договори, міжнародні угоди.

АННОТАЦИЯ

Участие Украины в международном сотрудничестве по вопросам государственного таможенного дела является составной частью внешнеполитической деятельности. Активное реформирование системы таможенных органов Украины и изменения законодательства в таможенном деле в условиях интеграционных процессов требуют проведения современного исследования вопросов участия таможенных органов нашей страны в международном сотрудничестве. Таким образом, в статье исследована сущность международного сотрудничества и основные его формы, а также рассмотрен вопрос об участии Украины в главных международных организациях, что стало основным стимулом для ее присоединения к международным договорам в сфере упрощения и гармонизации национальных таможенных процедур.

Ключевые слова: таможенное дело, международное сотрудничество в таможенном деле, формы международного сотрудничества, международные организации, международные договоры, международные соглашения.

ANNOTATION

The purpose of the article is a comprehensive study of the essence of international cooperation of Ukraine in customs, the study of the main forms, prospects for development, problematic issues and ways to improve such cooperation. The article examines the essence of international cooperation and its main forms, as well as the issue of Ukraine's participation in major international organizations, which became the main stimulus for its accession to international agreements in the field of simplification and harmonization of national customs procedures. Ukraine's participation in international cooperation on state customs matters is an integral part of foreign policy. Active reform of the system of customs authorities of Ukraine and changes in legislation in the customs business in the context of integration processes require a modern study of the participation of customs authorities of our country in international cooperation. Within the framework of international cooperation aimed at implementing Ukraine's foreign policy and maintaining partnerships with international organizations, customs services of foreign countries and other partners, the State Customs Service of Ukraine cooperates with international organizations and institutions, including the World Customs Organization, the Black Sea Economic Organization, cooperation, the World Trade Organization and others. International economic cooperation, especially between states, necessitates cooperation in the organization and implementation of customs. This area of cooperation is aimed at solving a system of economic, organizational, legal and other issues that provide favorable conditions for the development and protection of economic interests of the respective states, protection of the rights of business entities and citizens. Therefore, a detailed study of all forms of international cooperation aimed at improving customs and in particular the customs legislation of Ukraine, the intensification of effective cooperation between Ukraine and other countries becomes especially important.

Key words: customs business, international cooperation in customs business, forms of international cooperation, international organizations, international treaties, international agreements.

Постановка проблеми. Міжнародне економічне співробітництво, насамперед між державами, зумовлює необхідність співпраці й у сфері організації та здійснення митної справи. Цей напрям співпраці націлений на вирішення системи економічних, організаційних, правових та інших питань, які забезпечують сприятливі умови для розвитку та захисту економічних інтересів відповідних держав, захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності та громадян. А тому особливої актуальності набуває детальне вивчення усіх форм міжнародного співробітництва, спрямованого на удосконалення митної справи та, зокрема, митного законодавства України, активізація ефективної співпраці України з іншими країнами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти співробітництва України з міжнародними організаціями у митній сфері вивчали такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як І.Г. Бережнюк, Н.Е. Буваєва, Г.К. Борисов, О.В. Вотченікова, С.В. Галько, О.П. Гребельник, Я. Гудов, Г.О. Дегтяр, Є.В. Додін, А.В. Духневич, М.М. Каленський, В.Т. Камзюк, С.В. Ківалов, В.В. Коваленко, К.І. Куценко, Б.В. Кормич, А.І. Кредісов, Л.В. Лавренюк, В.В. Мицик, В.М. Мовчан, Г.Г. Мокров, М.В. Новикова, В.Ф. Опришко, Н.В. Осадча, В.Ю. Палагнюк, О.П. Пасічна, П.В. Пашко, С.М. Перепьолкін, К.К. Сандровський, В.В. Суворов, С.С. Терещенко, Т.В. Філіпенко, В.В. Філатов, В.В. Ченцов та ін.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає в комплексному дослідженні сутності міжнародного співробітництва України у митній справі, вивченні основних форм, перспектив розвитку, проблемних питань та шляхів удосконалення такого співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародне митне співробітництво – це один із видів спільної діяльності держав, міжнародних митних організацій та інших суб'єктів, спрямованої на узгодження їхніх інтересів та досягнення спільних цілей у вирішенні особистих та спільних проблем у митній справі на основі загальноєвропейських принципів і норм міжнародного права. Відповідно, співробітництво України з міжнародними організаціями у митній сфері є складовою частиною міжнародного митного співробітництва як такого, оскільки воно є ширшим за змістом та за своєю суттю охоплює більш ширші форми такого співробітництва. Саме тому співробітництво України з міжнародними організаціями у митній сфері ми розглядаємо через призму міжнародного митного співробітництва.

Основною метою міжнародного співробітництва у сфері митної справи є вдосконалення правового регулювання організації та здійснення відповідних форм, методів та засобів взаємодії митних адміністрацій різних країн, а також досягнення узгодженості дій митних та право-

охоронних органів з відповідними структурами інших держав у сфері запобігання порушенню митних правил та контрабанді.

Міжнародне співробітництво в галузі митної справи здійснюється в певних формах. Під формами співпраці розуміються ті межі, в яких здійснюється співробітництво між державами [1].

Можна виділити такі основні форми міжнародного співробітництва в галузі митної справи:

1) співробітництво в межах міжнародних організацій;

2) співробітництво шляхом укладання міжнародних угод;

3) співробітництво шляхом укладання міждержавних угод або союзів держав (ЄС, ГУАМ, Великобританія тощо);

4) співробітництво в межах міжнародних конференцій.

Співробітництво в рамках міжнародних організацій

У міру розвитку міжнародного співробітництва в тій чи іншій сфері міжнародних відносин все більшого значення і поширення набуває форма міжнародного співробітництва держав у рамках міжнародних організацій. Нині міжнародні організації відіграють визначальну роль у справі зміцнення, розширення і поглиблення міжнародного співробітництва. Міжнародні організації є основним організатором спілкування держав. Складність і важливість питань, які підлягають вирішенню на міждержавному рівні, вимагає їх оперативного вирішення. Оперативності можна досягти за допомогою інституційного постійно діючого механізму. Таким механізмом і покликані бути міжнародні організації [2], де міжнародне співробітництво отримує відповідну постійну інституційну основу. Україна є учасником у таких міжнародних організаціях, як Всесвітня митна організація, Світова організація торгівлі, Організація Об'єднаних Націй, що стало основним стимулом для її приєднання до міжнародних договорів у сфері спрощення та гармонізації національних митних процедур.

Посилення співробітництва України зі Всесвітньою митною організацією уявляється загальним засобом, який дасть змогу Україні подолати шлях реформування національного законодавства найменш болісно і створить правове підґрунтя для економічного зростання. Крім того, це є й одним із тих кроків, які необхідно зробити Україні для імплементації угоди, укладеної з Європейським Союзом, та виконання зобов'язань перед іншими міжнародними організаціями. Завданням Всесвітньої митної організації є усунення перешкод під час здійснення міжнародних економічних чи торговельних відносин шляхом уніфікації та гармонізації національних митних систем. Саме правовий статус відображає вплив організації на держав-членів в плані координації дотримання єдиних стандартів у сфері міжнародних митних відносин.

Україна стала членом Ради митного співробітництва з 10 листопада 1992 року [4]. Після

вступу до Всесвітньої митної організації Україна стала стороною її семи конвенцій: Конвенції про створення Ради митного співробітництва, підписаної 15 грудня 1950 року (Україна приєдналась до цієї Конвенції 10 листопада 1992 року); Митної конвенції, що стосується контейнерів, підписаної 2 грудня 1972 року (УРСР приєдналась до неї 22 жовтня 1973 року) [3]; Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція), підписаної 18 травня 1973 року (УРСР приєдналась до неї 18 травня 1973 року, зараз Конвенція не діє, оскільки в 1999 році було підписано Доповнену конвенцію, яка має аналогічну назву); Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Конвенція Найробі), підписаної 9 червня 1977 року (Україна стала стороною цієї Конвенції 11 липня 2000 року) [5]; Міжнародної конвенції про гармонізовану систему опису та кодування товарів, підписаної 14 червня 1983 року (наша держава приєдналась до неї 26 червня 2002 року) [6]; Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція), підписаної 26 червня 1990 року (приєднання України до конвенції відбулося 24 березня 2004 року) [7]; Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Доповнена Київська конвенція), прийнятої 26 червня 1999 року (5 жовтня 2006 року до неї приєдналась й Україна) [8].

Найбільш значним досягненням у напрямі впровадження Україною міжнародних стандартів оновленої Київської конвенції стало прийняття 13.03.2012 р. нової редакції Митного кодексу України (далі – МКУ), який набрав чинності 01.06.2012 р. [9]. МКУ містив максимальну кількість норм прямої дії, які приведені у відповідність до вимог оновленої Київської конвенції, а саме: дозволяє використовувати електронне декларування всім охочим підприємцям без будь-яких обмежень та у всіх митних режимах; визначає вичерпний перелік документів, потрібних для митного оформлення; надає право декларанту на внесення змін до митної декларації, подавати неповну декларацію для оформлення товарів, якщо він не володіє точними відомостями про товар; скорочує час митного оформлення однієї імпорто-експортної операції з 24 годин до 4; запроваджує пост-аудит, тобто право митниці здійснювати митний контроль після закінчення експортно-імпортової операції підприємця; дозволяє українським підприємцям, які тривалий час працюють на ринку, не мають заборгованостей, не допускають суттєвих правопорушень, отримати статус уповноваженого оператора економічної діяльності; суттєво розширює права підприємців у частині оскарження рішень, дій та бездіяльності митних органів та їх посадових осіб.

Прийняття рамкових стандартів дуже важливе для України, саме вони дозволяють Укра-

їні: застосовувати передові міжнародні стандарти у розвитку національної митної справи; створити сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі; поліпшити здатність виявляти і контролювати вантажі, які підпадають під критерії ризику; збільшити ефективність управління рухом товарних потоків; скоротити тривалість процедур митного контролю і випуску товарів у вільний обіг [3].

Однак необхідно вказати, що приєднання чи ратифікація міжнародних конвенцій не може розв'язати усіх проблем, які існують в нашій державі. Важливе місце у процесі реалізації міжнародних норм на практиці займає приведення національного законодавства у відповідність із ратифікованими міжнародними угодами. Також необхідно удосконалити всю систему законодавства України в галузі зовнішньоекономічних зв'язків, приведення її у відповідність до чинних у міжнародному спілкуванні принципів та норм.

Другим значним кроком у напрямі спрощення та гармонізації національних митних процедур є вступ України до Світової Організації Торгівлі (далі – СОТ) [3]. Згідно з процедурами СОТ, із 16 травня 2008 року Україна набула членство у цій міжнародній організації [2].

Вступ до СОТ означає для України: інтеграцію до міжнародної ринкової економіки, створення правових засад для стабільного і передбачуваного ведення бізнесу і міжнародної торгівлі; доступ до міжнародного механізму врегулювання торговельних спорів; створення сприятливого клімату для іноземних інвестицій; більш широкий вибір товарів і послуг, отримання Україною статусу повноправного учасника міжнародної торгівлі, що збільшить її можливості брати участь у регіональних союзах і об'єднаннях [2; 3].

Що стосується основних напрямків подальшої роботи в умовах членства України в СОТ, то наша держава має спрямовувати свої зусилля на: запровадження чіткої, взаємної співпраці між урядом України та СОТ; забезпечення співробітництва з відповідними комітетами СОТ, участь у двосторонніх та багатосторонніх переговорах в рамках СОТ; забезпечення виконання зобов'язань України, взятих в рамках вступу до СОТ; сприяння українським експортерам у покращенні інформованості щодо доступу на ринки країн – членів СОТ [2].

Серед глобальних міжнародних організацій, в яких Україна є повноправним членом, необхідно відмітити ООН та організації системи ООН. Україна бере активну участь у всіх напрямках діяльності ООН, найважливішими з яких є: підтримання міжнародного миру та безпеки та зміцнення верховенства права у міжнародних відносинах, розвиток співробітництва у вирішенні проблем соціально-економічного та гуманітарного характеру, забезпечення прав людини.

Отже, сучасні тенденції розширення міжнародного співробітництва держав у сфері зов-

нішньоекономічної діяльності в умовах лібералізації торговельно-економічних відносин і зростання економічної інтеграції з неминучістю тягнуть за собою розширення і поглиблення міжнародного співробітництва у галузі митної справи в його різних формах, у тому числі і в межах міжнародних організацій.

Співробітництво шляхом укладання міжнародних угод

Ще однією з найпоширеніших форм міжнародного співробітництва в галузі митної справи є співпраця на основі укладання міжнародних угод (договорів). Міжнародних договорів, укладених з питань митної справи, досить багато (залежно від представництва держав у тій чи іншій формі співпраці виділяють двостороннє співробітництво та багатостороннє співробітництво, яке, у свою чергу, підрозділяється на універсальне співробітництво, тобто співробітництво в рамках світового співтовариства, і співпрацю в межах регіону (регіональне співробітництво)).

Яскравим прикладом співробітництва шляхом укладання міжнародних угод в Україні в галузі митної справи є багаторівнева система, що складається з національного законодавства держави в галузі митної справи, а також діючої практики у сфері міжнародних митних відносин, прецедентами, рішеннями міжнародних організацій та міжнародних договорів.

Перший міжнародний (багатосторонній) рівень формують Угода про заснування Світової організації торгівлі (1950 р.); Конвенція про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) від 1980 р., яка регламентує міжнародні залізничні перевезення із застосуванням залізничної накладної ЦІМ (вузька колія); Міжнародна конвенція про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах (1982 р.), що визначає такі спеціальні принципи спільного контролю: синхронності, уніфікації, взаємного визнання митного оформлення та постійного обміну інформацією; Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів (1983 р.), яка встановлює єдині підходи до класифікації товарів та класифікаційної роботи; Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіото, в ред. 1999 р.), положення якої передбачає максимальне використання інформаційних технологій та ризик-менеджменту; Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Конвенція Найробі від 1977 р.), яка регламентує конкретні сфери співробітництва Договірних Сторін та визначають види адміністративної допомоги (допомога, що надається митною адміністрацією з власної ініціативи; допомога за запитом щодо контролю; розслідування та повідомлення за запитом на користь іншої Договірної Сторони); Угода про партнерство та співробітництво з Європейським співтовариством від 1994 року, положеннями якої передбачено: взаємозв'язок між транзит-

ними системами ЄС та України; введення сучасних митних систем; запровадження об'єднаної номенклатури та єдиного адміністративного документа та обмін інформацією; а також Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 2014 року, відповідно до положень якої адміністративне співробітництво є важливим для реалізації та контролю преференційного режиму, а сторони зобов'язуються боротися з незаконними діями та шахрайством у митних питаннях, що пов'язані з імпортом, експортом, транзитом та їх розміщення під будь-який митний режим [3].

Другий рівень – міждержавний (двосторонній), що формують укладені на основі Конвенції Найробі – Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (9 червня 1917 року): Угода між Урядами України та Республіки Польща від 1995 р., якою передбачено обмін працівниками митних органів з метою ознайомлення з технічними засобами контролю, обмін науковими і технічними відомостями з митних питань, а також обмін експертами з митних питань [5]; Договір про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань від 1993 року та Угода про основні принципи транскордонного співробітництва Польщі з Україною від 1993 року та деякі інші, згідно з якими найбільш успішно реалізованими проектами співробітництва стали: обмін попередньою інформацією про вантаж і транспортний засіб ще до фактичного перетину ним кордону та система раннього попередження, яка дозволяє запобігати утворенню черг з транспортних засобів на кордоні, а також здійснення спільного митного контролю у пунктах пропуску [3]; Угода між Україною та Словацькою Республікою про співробітництво і взаємодопомогу в галузі митної справи від 1996 року, відповідно до положень якого завдяки тісному співробітництву їх митних служб було полегшено виконання митних формальностей у міжнародному сполученні між двома країнами та домовлено про обмін інформацією для забезпечення стягнення мита, а також виявлення і припинення порушень митного законодавства [3]; Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії від 2011 року, яка містить Правила визначення походження продукції з територій Договірних Сторін та положення про сертифікат походження EUR.1 та декларацію про походження, а також про взаємну допомогу митних органів України та Чорногорії у підтвердженні походження товарів та застосуванні санкцій щодо осіб, що для отримання преференційного режиму надають документи з неправдивою інформацією [3].

Третій рівень – національний, сформований Митним кодексом України від 2012 року [9]; Законом України від 29.06.2004 р. «Про між-

Таблиця 1

Основні багатосторонні міжнародні договори України з питань співробітництва у митній сфері

№ з/п	Назва договору	Дата підписання, затвердження, приєднання	Дата набрання чинності для України	Термін дії	Примітки
1	Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва 1952 р. неофіційна назва – Конвенція про Раду Митного Співробітництва 1952 року	Приєднання України відбулося згідно з Постановою Верховної Ради України від 19.06.1992 року № 2479 «Про приєднання України до Конвенції про створення Ради митного співробітництва 1950 року»	26 червня 1992 року	Термін дії цієї Конвенції не обмежений, однак у будь-який час по закінченні п'яти років із дня набуття нею чинності а) Статті кожна Договірної сторона може вийти з цієї Конвенції	Конвенція укладена під егідою Ради ВМО. Дата підписання – 15 грудня 1950 р. Дата набрання чинності – 4 листопада 1952 р.
2	Міжнародна Конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства. Неофіційна назва – Найробіська Конвенція 1977 року	Приєднання України відбулося згідно з Указом Президента України від 23 травня 2000 року № 699/2000 «Про приєднання України до Міжнародної Конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства та додатків I, II, III, V, VI, VII, VIII до неї»	11 липня 2000 року	Конвенція має невизначений термін дії	Конвенція укладена під егідою ВМО. Адмініструється ВМО. Дата підписання – 9 червня 1977 р. Дата набуття чинності – 21 травня 1980 року.
3	Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 1986 року. Неофіційна назва – Конвенція ГС 1986 року	Приєднання України згідно з Указом Президента України від 17 травня 2002 року № 466 «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів»	1 січня 2004 року	Має невизначений термін дії	Конвенція укладена під егідою ВМО. Адмініструється ВМО.
4	Конвенція про тимчасове ввезення. Неофіційна назва – Стамбульська Конвенція 1990 року	Приєднання України згідно з Законом України від 24 березня 2004 року № 1661-IV «Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення»	22 вересня 2004 року	Конвенція укладена на невизначений термін	Конвенція укладена під егідою ВМО. Адмініструється ВМО.
5	Митна конвенція, що стосується контейнерів 1972 року. Неофіційна назва – Женевська Конвенція 1972 року	Україна підписала цю Конвенцію 22 жовтня 1973 року. Конвенцію ратифіковано Президентом Верховної Ради УРСР 26 липня 1976 року	1 липня 1977 року	Якщо кількість Договірних Сторін стане менше п'яти протягом будь якого 12-ти місячного періоду, Конвенція втрачає чинність після закінчення такого дванадцяти-місячного періоду	Конвенція укладена під егідою ЄЕК ООН. Адмініструється ВМО.
6	Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП. Неофіційна назва – Конвенція МДП 1975 року	Правонаступництво України оформлено згідно із Законом України від 15 липня 1994 року № 117 (117/94-ВР) «Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП 1975 року)»	Дата набуття чинності для України – 8 грудня 1982 року. Дата набрання для України після оформлення правонаступництва – 11 жовтня 1994 року	Якщо кількість Договірних Сторін стане менше п'яти протягом будь якого 12-ти місячного періоду, Конвенція втрачає чинність після закінчення такого дванадцяти-місячного періоду	Конвенція укладена під егідою ЄЕК ООН. Адмініструється ВМО.

(Закінчення таблиці 1)

№ з/п	Назва договору	Дата підписання, затвердження, приєднання	Дата набрання чинності для України	Термін дії	Примітки
7	Міжнародна конвенція про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах. Неофіційна назва – Женевська Конвенція 1982 року.	Приєднання України згідно з Указом Президента України від 4 липня 2002 року № 616/2002 «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах»	12 грудня 2003 року	Якщо кількість Договірних Сторін стане менше п'яти протягом будь якого 12-ти місячного періоду, Конвенція втрачає чинність після закінчення такого дванадцяти-місячного періоду	Укладена в рамках СЕК ООН. Адмініструється ВМО.
8	Угода про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах	Дата підписання – 15 квітня 1994 року. Ратифікована згідно із Законом України від 15 грудня 1999 року № 1301-XIV «Про ратифікацію Угоди про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах»	Набула чинності для України – 31 січня 2000 року	Угода укладена на п'ять років з автоматичним продовженням терміну дії на наступний п'ятирічний термін	Міжнародний договір, укладений в рамках СНД. Договірні сторони – митні відомства Азербайджанської Республіки, Республіки Вірменія, Республіки Білорусь, Грузії, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Республіки Молдова, Російської Федерації, Республіки Таджикистан, Республіки Туркменістан, Республіки Узбекистан, України

Джерело: сформовано за даними: <https://ips.ligazakon.net>

народні договори України» [3]; Порядком проведення робочих зустрічей керівника митниці та його заступників з представниками митного органу суміжної іноземної держави, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 2003 р. № 1956 (зі змінами від 2012 р.); Наказом Держмитслужби України «Про внесення змін до Положення про Департамент боротьби з контрабандою, аналізу ризиків та протидії корупції» від 17.07.2012 р. № 370, якими визначається механізм міжнародного співробітництва.

Чинний перелік деяких з основних багатосторонніх міжнародних договорів України з питань співробітництва у митній сфері наведено в табл. 1 [3].

Співробітництво шляхом укладання міждержавних угод або союзів держав (ЄС, ГУАМ, Великобританія тощо)

У контексті політичного курсу євроінтеграції Україна взяла на себе також зобов'язання привести своє законодавство в частині митної політики до стандартів ЄС. У 2014 р. Україна ратифікувала Угоду про асоціацію з ЄС (наочний приклад співробітництва шляхом укладання союзів держав). Політичну частину Угоди про асоціацію «Україна – ЄС» було підписано 21.03.2014 р. Економічну частину угоди було підписано 27.06.2014 р. [2].

Спільні дії України та ЄС передбачають [2]: сприяння законній торгівлі шляхом ефективно-

го впровадження і дотримання вимог законодавства; уникнення дискримінаційних навантажень на економічних операторів, запобігання шахрайству і сприяння економічним операторам; застосування єдиного адміністративного документа у цілях митного декларування; ефективність, прозорість і спрощення митних процедур; застосування сучасних митних методів, зокрема оцінки ризиків, постаудитного контролю та методів аудиту компаній; скорочення витрат і збільшення передбачуваності для суб'єктів господарювання, зокрема для малих та середніх підприємств; застосування міжнародних документів, що використовуються у митній справі і торгівлі, у тому числі тих, що розроблені ВМО, СОТ, а також керівних принципів ЄС, таких як митні прототики; вжиття заходів для відображення та виконання положень переглянутої Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 р. (Киотська конвенція); здійснення попереднього забезпечення обов'язкових рішень щодо тарифної класифікації та правил походження. Сторони гарантують, що рішення можуть бути скасовані або анульовані лише після нотифікації причетного суб'єкта та не матимуть зворотної дії, якщо тільки рішення не були прийняті на основі недостовірної або неповної інформації; застосування спрощених процедур для вповноважених трейдерів відповідно до об'єктивних та недискримінаційних критеріїв;

встановлення правил, які забезпечать, щоб будь-які штрафи, накладені за порушення митного законодавства, були пропорційними і недискримінаційними, а не призводили до не виправданих затримок; застосування прозорих, недискримінаційних і пропорційних правил щодо ліцензування митних брокерів.

Розділ 4 Угоди про асоціацію України та ЄС охоплює такі важливі питання у митній сфері, як: національний режим та доступ товарів на ринки; технічні бар'єри у торгівлі; сприяння торгівлі і співробітництву в митній сфері; правила походження товарів; рух капіталів і платежів тощо. Цей розділ Угоди про асоціацію, в якій ідеться про встановлення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, набрав чинності 31 грудня 2015 року. Необхідно відмітити, що українськими законодавцями також постійно ведеться робота з приведення Митного кодексу України у відповідність до глави 5 Угоди про асоціацію «Митні питання та сприяння торгівлі», у відповідність до додатка XV «Наближення митного законодавства». Вважаємо, що за всі роки української незалежності підписання цієї Угоди – це найбільш значний крок у сфері гармонізації й уніфікації митного законодавства. Цей крок також свідчить про зміну Україною вектора розвитку у міжнародному митному співробітництві з СНД та ЄС [2]. Аналізуючи проблемні чинники в діях нової влади на євроінтеграційному напрямі експерти констатують [10] програмних, концептуальних підходів і стратегічного бачення (не було і нині немає цілісної державної зовнішньополітичної стратегії, складовою якої повинна бути європейська інтеграція); дефіцит досвіду (відчувався помітний брак досвіду як значного числа депутатів, до недавнього часу далеких від проблем зовнішньої політики, зокрема до суто професійних питань євроінтеграції, так і Уряду, ряд членів якого не мали належного політичного, адміністративного досвіду); проблемність структурних, кадрових трансформацій (деякі структурні новації нової влади були поспішними, непродуманими, викликали сумніви та занепокоєння); брак комунікації (ця сфера є дуже проблемною для нинішньої влади); зміна Уряду (відставка Уряду на початку березня 2020 р. зумовила чергові кадрові трансформації у міністерствах, що відповідають за реалізацію Угоди про асоціацію у ключових сферах. Усе це так чи інакше позначилося на роботі у європейському напрямі, спричинило певну “паузу” в реалізації Угоди про асоціацію) [10].

Важливим є також участь України і в Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС). На зустрічі керівників митних адміністрацій держав-учасниць ОЧЕС в 2008 році було визнано, що, офіційний обмін попередньою інформацією щодо товарів і транспортних засобів, що здійснюють транскордонне переміщення, є ефективним інструментом у боротьбі з «подвійним фактуруванням», митним шахрайством

та забезпеченням належного виконання всіма суб'єктами митного законодавства.

Ще одним прикладом співробітництва шляхом укладання союзів держав є співробітництво у рамках ГУАМ в контексті зовнішньої політики України, яке можна розглядати як з точки зору окремого механізму взаємодії з країнами пострадянського простору, так і як частину співробітництва у Чорноморському регіоні.

Організація за демократію та економічний розвиток – ГУАМ (ОДЕР-ГУАМ) є однією з ключових організацій Чорноморсько-Каспійського регіону, яка надає можливість Україні проведення ефективної регіональної політики, утвердження в ролі регіонального лідера, а також отримання вагомих економічних дивідендів.

ОДЕР-ГУАМ є міжнародною регіональною організацією, до складу якої входять Азербайджанська Республіка, Грузія, Республіка Молдова та Україна. 10 жовтня 1997 року в рамках Саміту Ради Європи в м. Страсбург чотири країни заснували Консультативний форум ГУАМ. У квітні 1999 року Узбекистан приєднався до цього об'єднання, але після кількох років пасивної участі, у 2005 році вийшов із його складу.

7 червня 2001 з підписанням Ялтинської Хартії ГУАМ у рамках Саміту глав держав Форум було перетворено в Об'єднання ГУАМ, яке 23 травня 2006 на Київському саміті ГУАМ було інституалізовано в Організацію за демократію і економічний розвиток – ГУАМ, через підписання Статуту Організації [2].

Відповідно до Статуту основними цілями ГУАМ є: утвердження демократичних цінностей, забезпечення верховенства права та поваги прав людини; – забезпечення сталого розвитку; зміцнення міжнародної та регіональної безпеки та стабільності; поглиблення європейської інтеграції для створення загального простору безпеки, а також розширення економічного та гуманітарного співробітництва; розвиток соціально-економічного, транспортного, енергетичного, науково-технічного та гуманітарного потенціалу; активізація політичної взаємодії та практичного співробітництва у сферах, що становлять взаємний інтерес.

Що стосується співробітництва України та країн-членів ГУАМ в економічній сфері, то 2008 рік був найактивнішим у відносинах з Молдовою та Грузією. Економічний спад внаслідок всесвітньої фінансової кризи торкнувся і активності співпраці між цими державами. В той же час значне зростання у 2011 році повинно було сигналізувати щодо ефективності виходу з кризи та посиленню двосторонніх економічних контактів, які вийшли на перше місце від політичного діалогу. Однак, тенденція щодо спаду у товарообігу у 2012–2013 році демонструє неналежне використання можливостей двостороннього співробітництва.

Деяка інша ситуація спостерігається у відносинах з Азербайджаном, де при збереженні загальної тенденції, 2010 рік символізувався

стрімким, але короточасним ростом товарообігу (у 2 рази), який за результатами 2012 року так само стрімко впав (у 2 рази) [2].

Договірно-правова база, яка сприяє економічному та енергетичному співробітництву у рамках ГУАМ, є достатньо розвинутою. Зокрема, натеper вже підписані такі важливі документи, як:

– Угода між Урядами держав – членів Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ про міжнародні мультимодальні перевезення вантажів (19 червня 2007 року);

– Угода про створення Ділової ради ГУУАМ (набрала чинності 20 липня 2002);

– Угода про створення зони вільної торгівлі між державами – учасниками ГУУАМ (набрала чинності 10 грудня 2003);

– Меморандум про взаєморозуміння між державами-учасниками ГУУАМ по сприянню торгівлі і транспортуванню (набрав чинності 6 липня 2004);

– Угода про взаємну допомогу і співпрацю в митних справах між урядами держав-учасників ГУУАМ (набрав чинності 6 липня 2004);

– Угода про співпрацю між Торговельно-промисловими палатами держав-учасників ГУУАМ у сфері виставково-ярмаркової діяльності (підписана 22 квітня 2005 року);

– Меморандум про взаєморозуміння між Організацією за демократію та економічний розвиток – ГУАМ і Міжнародним союзом автомобільного транспорту (1 липня 2008 року) [2].

Економічне співробітництво в рамках ГУАМ є одним з пріоритетів. В той же час аналізувати дане питання можна як з точки зору кількості та якості спільних документів, які були підписані країнами-членами з метою посилення багатостороннього співробітництва, так і з точки зору активності двостороннього товарообігу та економічної взаємодії.

Співробітництво України та Великобританії – це вид співробітництва шляхом укладання міждержавних угод, де двостороння співпраця навіть після виходу Великобританії з Європейського Союзу та формування нею власної зовнішньої політики продовжується. 9 січня 2020 року на запланованій зустрічі з представниками країн обговорювалися питання щодо підписання Угоди про політичне та торговельне співробітництво найближчим часом.

Співробітництво в межах міжнародних конференцій

Ще однією з форм міжнародного співробітництва у галузі митної справи є співпраця в рамках міжнародних міжурядових конференцій, які являють собою колективні органи держав, самостійно вирішують питання, що стосуються цілей і принципів їх проведення [3]. Скликаються міжнародні конференції для вирішення конкретних проблем і діють протягом певного терміну, не маючи своїх постійних органів і не будучи міжнародними організаціями та суб'єктами міжнародного права.

Міжнародні конференції є дуже поширеною формою міждержавного співробітництва і скликаються для розв'язання політичних, економічних, військових та інших проблем. Як інституціональний механізм міжнародного права і міжнародних відносин вони з'явилися в другій половині XIX сторіччя. В даний час щорічно на різноманітних рівнях міжнародних відносин проводиться більше 1000 конференцій. На думку деяких спеціалістів, у середині XXI сторіччя щорічно буде проходити приблизно 50 тисяч міжнародних конференцій.

У доктрині міжнародного права під міжнародною конференцією розуміють тимчасовий колективний орган держав – її учасників. Міжнародні конференції не є міжнародними організаціями і суб'єктами міжнародного права, їх частіше називають багатосторонньою або парламентською демократією. Таким чином, міжнародна конференція – це зустріч офіційних представників двох або більше держав для обговорення питань, що представляють взаємний інтерес.

Слід мати на увазі, що розрізнення в найменуванні конференції (конгрес, нарада, зустріч і т.д.) не мають особливого юридичного значення, однак як правовий інститут міжнародні конференції мають багато спільного з міжнародними організаціями: – вони являють собою збори представників держав; – для забезпечення діяльності конференції створюються робочі органи (комітети, комісії); – ці органи діють на основі правил, установлених державами-учасниками конференції. Основна відмінність конференцій від міжнародних організацій полягає в тому, що конференції – це тимчасові органи.

Слід зазначити, що всі форми міжнародного співробітництва загалом і в галузі митної справи зокрема тісно пов'язані між собою. Так, на основі міжнародних договорів створюються міжнародні організації, у свою чергу, діяльність міжнародних організацій приводить до укладення міжнародних договорів, результатом роботи багатьох міжнародних конференцій також може бути укладення міжнародних договорів.

Висновки. Встановлення широких та стабільних зовнішньоекономічних зв'язків, створення сприятливих умов для міжнародної торгівлі неможливе без скоординованих зусиль світового співтовариства. Митна справа, яка є невід'ємною складовою частиною міжнародної торгівлі, безпосередньо впливає на світові процеси товарообміну. Діяльність митних органів, здійснення ними митних формальностей і процедур стає або бар'єром на шляху міжнародної торгівлі, або засобом сприяння торговельним зв'язкам.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. І. Квеліашвілі. Гармонізація національної митної політики з міжнародними нормами і стандартами в митній сфері. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 1(28). С. 74–80.

2. Нижникова В.В. Співробітництво України з міжнародними організаціями у сфері митної справи. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Правознавство*. 2015. Т. 20. Вип. 2 (27). С. 121–128.
3. Щодо міжнародних договорів з питань співробітництва у митній справі: веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net> (дата звернення: 12.05.2020).
4. Приєднання України до Конвенції про створення Ради митного співробітництва 1950 року : постанова Верховної Ради України № 2479-XII від 19 червня 1992 року: веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2479-12> (дата звернення: 12.05.2020).
5. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства та додатків I, II, III, V, VI, VII, VIII до неї : Указ Президента України № 699/2000 від 23 травня 2000 року: веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/699/2000> (дата звернення: 12.05.2020).
6. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів: указ Президента України № 466/2002 від 17 травня 2002 року: веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466/2002> (дата звернення: 12.05.2020).
7. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення: закон України № 1661-IV від 24 березня 2004 року: веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1661/15> (дата звернення: 12.05.2020).
8. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур: закон України № 227-V від 5 жовтня 2006 року: веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/227-16> (дата звернення: 12.05.2020).
9. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI: веб-сайт. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 12.05.2020).
10. «Свроінтеграційний старт» нової української влади: «Національна безпека і оборона» № 1-2 (181-182): веб-сайт. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD181-182_2020_ukr.pdf (дата звернення: 19.05.2020).
4. Pryiednannia Ukrainy do Konventsii pro stvorennia Rady mytnoho spivrobitnytstva 1950 roku: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy № 2479-XII vid 19 chervnia 1992 roku [Ukraine's Accession to the Convention establishing the Customs Cooperation Council of 1950: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine № 2479-XII of June 19, 1992]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2479-12> (accessed 12.05.2020).
5. Pro pryiednannia Ukrainy do Mizhnarodnoi konventsii pro vzaemnu administratyvnu dopomohu u vidvernenni, rozsliduvanni ta prypynenni porushen mytnoho zakonodavstva ta dodatktiv I, II, III, V, VI, VII, VIII do nei: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 699/2000 vid 23 travnia 2000 roku [On the accession of Ukraine to the International Convention on Mutual Administrative Assistance in the Prevention, Investigation and Cessation of Violations of Customs Legislation and Annexes I, II, III, V, VI, VII, VIII thereto: Decree of the President of Ukraine № 699/2000 of 23 May 2000]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/699/2000> (accessed 12.05.2020).
6. Pro pryiednannia Ukrainy do Mizhnarodnoi konventsii pro Harmonizovanu systemu opysu ta koduvannia tovariv: ukaz Prezydenta Ukrainy № 466/2002 vid 17 travnia 2002 roku [On the accession of Ukraine to the International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System: Decree of the President of Ukraine № 466/2002 of 17 May 2002]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466/2002> (accessed 12.05.2020).
7. Pro pryiednannia Ukrainy do Konventsii pro tymchasove vvezennia: zakon Ukrainy № 1661-IV vid 24 bereznia 2004 roku [On the Accession of Ukraine to the Convention on Temporary Admission: Law of Ukraine № 1661-IV of March 24, 2004]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1661/15> (accessed 12.05.2020).
8. Pro pryiednannia Ukrainy do Mizhnarodnoi konventsii pro sproshchennia i harmonizatsiiu mytnykh protsedur u zminenii redaktsii zghidno z Dodatkom I do Protokolu pro vnesennia zmin do Mizhnarodnoi konventsii pro sproshchennia ta harmonizatsiiu mytnykh protsedur: Zakon Ukrainy № 227-V vid 5 zhovtnia 2006 roku [On the accession of Ukraine to the International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures as amended in accordance with Annex I to the Protocol of Amendment to the International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures: Law of Ukraine № 227-V of 5 October 2006]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/227-16> (accessed 12.05.2020).
9. Mytnyi kodeks Ukrainy vid 13.03.2012 № 4495-VI [Customs Code of Ukraine dated 13.03.2012 № 4495-VI]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (accessed 12.05.2020).
10. «levrointehratsiinyi start» novoi ukrainskoi vlady: «Natsionalna bezpeka i oborona» № 1-2 (181-182) [«European integration start» of the new Ukrainian government: «National Security and Defense». No. 1-2 (181-182)]. Available at: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD181-182_2020_ukr.pdf (accessed 19.05.2020).

REFERENCES:

1. Kveliashvili, I. (2016). Harmonizatsiia natsionalnoi mytnoi polityky z mizhnarodnymy normamy i standartamy v mytnii sferi. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. Issue 1(28). Pp. 74–80.
2. Nyzhnykova V.V. (2015). Spivrobitnytstvo Ukrainy z mizhnarodnymy orhanizatsiiamy u sferi mytnoi spravy. *Visnyk ONU im. I.I. Mechnykova. Pravoznavstvo*. No. 20. Issue. 2 (27). Pp. 121–128.
3. *Shchodo mizhnarodnykh dohovoriv z pytan spivrobitnytstva u mytnii spravi* [Regarding international agreements on customs cooperation]. Available at: <https://ips.ligazakon.net> (accessed 12.05.2020).